

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Thorockay-Wigand Ede*

Cím: *Az elrontott Budapest. Visszatekintés a multra.*

Forrás: *Magyarország.*

Op.

(Hely)

1932. I. 17.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Olda

Osztályozás

Tárgy

725.091

Hely

Idő

1932

Személy

Az elrontott Budapest

Visszatekintés a multra

Írta: Thorockay-Wigand Ede

IX.

Eggyazon vágányon halad ötletnélküli építészetünk is. Mit fog beszélni építőstílusunk az utódoknak, ha nincs. Helyette csak fölöltöztetett, agyonmaskarázott házak vannak. Nagyon kevés kivétellel a multnak ósdi, szellemtelen arcát viselik. Mintha városunk — de még a vidék is — utcahosszat állandó karnevál színhelye volna, melyhez kulisszák a kasirozott házak. A parazitas rejtvények közt él a jellegtelenségeket terjeszt a tévesen megfogalmazott építészet. A közelmúlt eszmeszegény, zsúr- és parkettiancos, szalontrottlí házgyártók, minden árstílusban megfésülték épületeiket. Minden stílust műveltek, művelnek, csak nem a magukét, illetve a magukét nem, ez építészeti Figarók.

AZ ANYAFÖLDBŐL SARJADT NÉPI ÉPÍTKEZÉSBŐL MERITSÜNK IHLETET

Igy születtek román, gót templomból középkorok leváltár, pénzügyminisztérium, vásárcsarnok stb. Patricius-palotákból, alhambrából, alkazárból — bércaszárnyák, iskolák, közraktári fináncaktanyák, söhivatal-adjusztálások téveszettek meg rendeltetésük felől. Középkori várkastélyokból, olasz villákból — uradalmi majorság volt ez — stb., dióhéjban a családi házak karrikaturává fagytlak.

Ötlet nélküli építészetünknek az egyes korok jóstílusu fenmaradt épületeiből kellett volna ötletet merítenie, például Mátyás-korabeli renaissance, Grassalkovich-barokk, empire, neoklaszszikus kor irányából. Ezek akklimatizált levegőt árasztanak s ha nem is oly tökéletesek, mint külföldi nemzőik éppen navításukban rejlik az érték. Ez volna a mag, mely megtermékenyítette volna építészetünket nemzeti árnyalattal. Ezt kellett volna a hivatott köröknek is felismerni s támogatni.

Hogy építészetünk nyílt, magyar jelleget kapjon, népies alapon arra még nem érett meg. Ebredésük addig fog kézni ismert tempónk szerint, míg nem lesz miből meríteni. Honfkötelességünk elsősorban az anyaföldből sarjadt népi építkezés hagyományából szivni az alkotóerőt, hogy eredeti, önálló, nemzeti jelleget kapjon. Kár, hogy egy nemzet, melynek gazdag nyelve van, lopva csempészi be formanyelvét idegenből s ezen adog hazájában. Minden nép alaki megnyilatkozása megfelel szellemének, nyelvének, csak hogy más anyagon keresztül szólal meg: ez formanyelve.

ROVOTTMULTU BIZALMATLANSÁGOT KELTŐ HÁZSOROK

Ami alkotásaiiban a stílus, az nyelvében az élőszó s mondatszerkesztési törvény. Vagyis az eleven erő, mely által minden kívülről jövő megnyilatkozást a maga felfogására, képére alakít át. Természetes, hogy a népies hagyomány ösztönözte stílus nem másolható le az eddigi lelki vaksággal, amint azt az árstílus-láz „tervezés” címen tette, hanem szelleme tanulmányozandó s a leszűrt, megemésztett eredményt — et ültetjük át a kor szelleme és igénye szerint. Sokan pergetnek „művészetlők” silány orsóiban, ha a Bauformen, der Baumeister, Studio, Wassuth's Monatshefte für „Bauschund”, vagy az egykori orosz Mir-Iskusztva s a többi szervezetből havonkénti előadásra készen megtervezve hoznak nyomtatásban. Utóbbi részben kuforrása volt ál-magyar stílusunknak s így elfajult az épigonok mézeskalácsos házaiban, mert nem a magyar élet formáiból indult.

Budapestnek nincs építőstílus a nem is igen lesz, mert a lélek, mely minden zagyaságával teleszemetelte fővárosunkat, idegen. Mit fog sugalmazni egyszer a tegnap és a ma építésze? Ha utcasorainkat végignézzük, azt a hatást keltik, mintha az ember rovottmultu vádoltok előtt

haladna. Bizalmatlanságot keltők. Nyomott homlokzatu párkányok, gyanus, bizalmatlan tekintetű ablakok. Fővárosunk építésze bűnben fogamzott, épült, építkezik.

Nem lelki, sem erkölcsi kényszer, hanem házbéruzsora szülte, ez vésdőt sivar falaikra. Ki kell küszöbölni azokat az idegen lelki építésze-

ket, akik ilyen szemérmertlenül, úgyszólván lopva becsempészik ezt a fertőző nemzetközi szellemet. Ez a jól bevált rendszer most a tető nélküli házakra terjeszkedik, hogy még idegenebbé tegye a város arculatát. Ez az anarchia úgyszólván esztétikai bolszevizmussá vált. Csak egy erőskezü s esztétikai érzésű kormánybiztos tudná ezt már letörni. Sajnos, ebbeli érzéssel s kellő képzettséggel kevesen rendelkeznek arra, hogy ilyen magasztos hivatást betölthetnének, kiegészítve egy teljes vétóval ellátott esztétikai bizottsággal, de nem megszokott konjunkturás alakjainkkal.

RÖGTÖNITELŐ ESZTÉTIKAI BIZOTTSÁGOT!

Ha ezt harminc év előtt megtették volna, más arca lehetne a szépsézetileg megölt városnak. Eleddig semmire se mentünk bizottságainkkal, tanácsainkkal, hatóságainkkal. Azt hisszük, hogy e cikk keretében futtában felsorolt bűnlajstrom igazolja mulasztásait és sürgős szükségét érezteti a jelzett rögtönítelő esztétikai bizottság felállításának. Intéző haóságok, melyek Budapestet így el hagyták csufítani, rég megérték az esztétikai gyámság alá helyezésre.

Máskülönben gombamódra nőnek a Vigadó-tér San Marco piazzára átkasirozások, Tabán moszkvai kertvárossá varázslása. Viziváros a bennszülött svábok wolkenkraxleres amerikai Cityvé fajulása stb.

Van japáni kertünk, igaz, hogy klímája és milliője nélkül, így növényei csak egüket sinylik s burjánna fajnálnak. De észbe jutna egy intelligens nemzetnek — hogy eszmekörünkben maradjunk —, hogy Tokio peremére magyar kertet hordjanak. Ennél józanabbak és önértetesebbek. Mit szólna a nemzeti önértet ilyen megalázáshoz? Minket, szegényeket, akiknek a mulban

gazdag kertkultúránk volt, nem kötelezne a becsület és tisztesség arra, hogy kegyelettel adózzunk a multnak s a magunkéból merítsünk? Azonban a külföldről lopjuk ötleteinket s elvetjük a japán s Lenőtre egykori híres francia kertépítész — magvait, hogy mentől több burján legyen. Mind e dolgok igen szépek lehetnek a maguk helyén, de nem ott, hol talajt tévesztettek.

Mulatságos ötlet az Erzsébet-ut kiépítése is, melyet már Jansen kiváló városépítő 1912-ben alapos logikai megokolással illuziónak mondott, de a féktelen telekuzsora kizsaratolta azt is. Így legalább még egy izléstelen épületekkel végigrakott uttal bővítjük a város silány képét. Ez esetleg maga után vonhatná a pályázat eredményezte cour d'honneur-ös utcabejárattal szemben egy bungalow-ot, hiszen annyira szeretjük az exotikumokat.

A KÖZMUNKATANÁCS ABLAKAI — TŰZFALRA NÉZNEK

Ezen leendő utvonalon tartunk előre szemlét a tűzfalakon. Ha pedig itt-ott elkerülhetetlenek, ne olyan módon oldjuk meg, mint a Döbrenleitér s utcájának sarkán lévő kétemeletes manzaros ház piros palatetejét, mely háromszor megtörik s mint kusznővény törekszik felfelé a melléte lévő szomszéd csufos, ötemeletes ház tűzfalának megmászására, de akárhogy igyeckszik,

sem érheti el. Csodálom, hogy a közmunkatanács melynek ablakai éppen rája nyílnak, nem ütközik meg az igen magas, abnormális homlok üres fejének kínos látványán. Hiszen épp az ő éber-ségük alá tartoznék a szépérvék sérelmeinek orvoslása.

A villamos lejárók fölé szintén csak még kínai porcellántornyocskák hiányzanak. A városrendezési hivatal altisztjeinek pedig esetleg stilszerűnek találja a főváros e kuriózumokhoz egy reprezentáns uniformist, talán valami egészen eredeti eszkimó-adjusztálást. Mindez kitelik nálunk, hol a Gellérthegy barlangját kápolnává kasirozták át. A hullámfürdő ordító zaja s a táncstermek diszharmóniás szakszofonikus jazz-banda levegőjének közelségével telítve.

A KILÁTÁS LEÉPÍTÉSE HELYETT A BELÁTÁST KELLENE KIÉPÍTENI

Nézzük a legujabb esztétikai sportot! — mely *a kilátótornyok elhelyezésében tobzódik*, akár a meglévő *Jánoshegyiben* stb. —, vagy a megépítendő, reményteljes embriók értelmetlenségét. *Istenem! Minek e sok torony abban a városban, mely kilátását teljesen beépítette?* Nem lenne okosabb s olcsóbb *a belátást kiépíteni* s azt fejleszteni, hogy ne szülhessen ilyen és hasonló *agyrémeket?*

Elviseli mindezt türelmes gyomrunk. *Igy lett és lesz Budapest mindinkább egy exotikus néprajzi barnumá.* Kiállottunk még ennél különbségek, amikor éppen a Gellérthegy bordájába beleépítették a hidat. Ez unikum-számba menne még Afrikában is. Ahelyett, hogy a Rákóczi-ut tengelyéből nyílegyenest indították volna tovább a kisajátítási vonalat s a hid nekiszökhetett volna a Döbrentei-tér végének s így jóval nagyobb forgalmi tért nyert volna. Ilyenformán sik területbe ütközött volna s folytatása lenne a Hadnagy-, Horgony- stb. utcák.